

कस्ततः” हरिवं १६१५० । “तद्वै तज्जनको वेदेहो याज्ञवल्क्यं प्रपञ्च” शतं ब्रा० १११। १।२। “सह-जमेतस्यां वाचि दक्षो जनको जनक इति वै जना धावन्तीति” १४।५।१।१।

जनकतनया स्त्री जनकस्य तनयेव तत्पात्यत्वात् । रामकलत्रे जनकयज्ञे वेदां हलाकर्षणजातायां सीतायां सा हि सद्युगे दृहस्यतिस्तुतङ्गध्वजकन्या वेदवती नामासीत् त्वेतायां सीताजातत्वात् सीतानामा बभूव रामा० उक्त० १७५० तत्कथा यथा ।

“कुशध्वजो नाम पिता ब्रह्मपिरितिप्रभः । दृह-स्यतिस्तुतः श्रीमान् बुद्ध्या तस्यो दृहस्यते । तस्याहं कुर्वतो नित्यं वेदाभ्यासं महात्मनः । सम्भूता वाङ्-मयी कन्या नाम्ना वेदवती सृता । ततो देवाः स गन्धर्वयक्षराक्षसपन्नगाः । ते चापि गत्वा पितरं वरणं रोचयन्ति मे । न च मां स पिता तेभ्यो दत्त-वान् राक्षसेश्वर ! । कारणं तद्विद्यामि निशामय महा-भुज ! । पितस्तु मम जामाता विष्णुः किल सुरेश्वरः । अभिप्रेतस्त्रिलोकेशकक्षास्त्रान्यस्य मे पिता । दातु-मिच्छति तस्मै तु तच्छ्रुत्वा बलदर्पितः । शम्भुनाम ततो राजा दैत्यानां कुपितोऽभवत् । तेन राज्ञौ शयानो मे पिता पापेन हंसितः । ततो मे जननी दीना तच्छ-रीरं पितृभूमे । परिष्वज्य महाभागा प्रविष्टा हव्य-याहनम् । ततो मनोरथं सत्यं पितृनारायणं प्रति । करोमीति तमेवाहं हृदयेन ससृहहे । इति प्रतिज्ञा-सारङ्ग चरापि विपुलं तपः । एतत्ते सर्वमाख्यातं मया राजसुपुङ्गव ! । नारायणो मम पतिर्न त्वन्यः पुरुषोत्तमात् । आश्रये नियमं चोरं नारायणपरी-प्लव्या । विज्ञातस्त्वं हि मे राजन् ! गच्छ धौलस्य-नन्दन ॥ जानामि तपसा सर्वं त्वैलोक्ये यद्धि वर्तते ।” ततस्तं कामयमानेन रावणेन सा धर्षिता तस्मै शपं दत्त्वा ममार तत्कथा

“एवमुक्तञ्जया तत्र वेदवत्या निशाचरः । मूर्धजेऽनु तदा कन्यां कराम्णेण परावृण्यत् । ततो वेदवती क्रुद्धा केशान् हस्तेन साऽच्छिनत् । अस्मिन्त्वा करस्तस्याः केशांश्चिदांस्तदाऽकरोत् । सा ज्वलन्तीव रोभेण दह-न्तीव निशाचरम् । उवाचान्निं समाधाय भरणाय कतवरा । धर्षितायास्त्वयाऽनार्य ! न मे जीवितमिष्यते । रणक्षत्वात् प्रवेष्ट्यामि पश्यतस्ते कृताशनम् । दक्षात्तु

धर्षिता चाहं त्वया पापात्मना वने । तस्मात्तव बभार्यं हि ससत्यत्वास्त्यहं पुनः । न हि शक्यः स्त्रिया हन्तुं पुरुषः पापनिश्चय ! । शपे त्वयि मयोत्सृष्टे तपसश्च व्ययो भवेत् । यदि त्वस्ति मया किञ्चित्कृतं दत्तं कृतं तथा । तस्मात् त्वयोनिजा साध्वी भवेयं धर्मिणः सुता । एवमुक्त्वा प्रविष्टा सा ज्वलितं जातवेदसम् । यपात च दिशो दिव्या पुष्पदृष्टिः समन्ततः । सैषा जनकरा-जस्य प्रभृता तनया प्रभो ! । तव भार्या महाबाहो ! विष्णुस्त्वं हि सनातनः । पूर्वं क्रोधहतः शत्रु र्ययासौ निहतस्तथा । उपानयित्वा शैलाभस्तव वीर्यमनाहुषम् । एवमेवा महाभागा मर्त्येऽपूत्यत्यते पुनः । क्षेत्वे हल-सुखोत्कृष्टवेद्यामग्निशिखोपमा । एषा वेदवती नाम पूर्वमासीत् कृते युगे । त्वेतायुगमनुप्राप्य बभार्यं तस्य रक्षसः । उत्पन्ना मैथिलकुले जनकस्य महा-त्मनः” । कालिकापु० १७५० तस्याः पृथिव्या उत्पत्ति-रुक्ता । कल्पभेदादविरोधः । जनकात्मजाजनकतनया-दयोऽप्यत्र ।

जनकराजकूप पु० तीर्थभेदे ।

जनकसप्तरात्र पु० सप्तभिः रात्रिभिःसाध्यः अथ तस्य लुक-अच् समा० जनकेन दृष्टः सप्तरात्रः । जनकदृष्टे सप्त-रात्रसाध्ये यागभेदे । “जनकसप्तरात्रवृद्धिकामः अभि-शुभ चतुरहो विश्वजिन्महाव्रतं ज्योतिष्टोमः” आश्व० श्रौ० १०।१।१४। “जनकसप्तरात्रस्याहः कूपिष्यते । अभिप्लव चतुरहो विश्वजिन्महाव्रतं ज्योतिष्टोम इति” नारा० “जनक सप्तरात्रः चतुर्थ्यो विश्वजिन्महाव्रतम्” । कात्या० श्रौ० २१।५।६ “चतुर्थ्यः पार्थिकेभ्यः परो विश्व-जिन्महाव्रतं च” ।

जनकारिन् पु० धनैः क्रीयते कृ-वा० कर्मणि णिनि । व्यलक्तके राजनि० । [शिवलिङ्गरूपे तीर्थभेदे शिवपु० । जनकेश्वर पु० जनकेन स्थापितः ईश्वरः । जनकस्यापिते जनङ्गम पुंस्त्री जनेभ्योगच्छति बहिः गम-अच् सुम् च । अण्डाले स्त्रियां जातित्वात् ङीप् । “अवधीत् । जन-ङ्गम इवैष यदि हतदृष्टो दृष्टस्तु । स्वर्गमनुचिवपुरर्हति प्रतिमाननान्तु नितरां नृपोचिताम्” नाघः ।

जनचक्षुस् न० जनस्य चक्षुरिव । लोकचक्षुर्वत्प्रकाशके स्त्र्यर्थे “सृष्टतांभ्युदिते स्त्र्यर्थे जनचक्षुपि निर्मले” हरिवं० १४३ । लोकचक्षुःप्रभृतयोऽप्यत्र । “लोकचक्षुर्दिवाकरः” आदित्यहृयम् ।